

de l'allavors amic Ibo, no cavaren gayre fons en la meua ànima», *La Puny*.¹ (xvii, 261), «totes les seves bromes amb els homes eren en presència meua, i solien anar acompanyades de moixaines i ditades de mel per a mi, que jo *copsava* amb agraiement del cor» (ib. xi, 143), «a lo millor, se'n fugia per una margera amunt, a pretext de collir una flor, i reuenia sobre meu tan a la boja, que, de no empernar-me jo per a *copsar-la*, perillàvem, d'estimbar-nos tots dos» (ib. xi, 146).

El mot féu fortuna cap als anys 1920-30, i usant-lo de vegades escriptors molt llegits i prestigiosos, es va divulgar aleshores bastant; en alguna frase afortunada van donar-li un matís en què ja se'n servien figuradament els qui en posseïen l'ús viu, el de 'percebre intel·lectivament', en què l'emprà també Vayreda («sa naturalesa era tan afinada, que *copsava* la més lleugera nota armònica que li entrés per qualsevol dels sentits»). En l'ambient barceloní i literari és aquest el sentit en què s'ha repetit més sovint: «*copsar* el sentit d'una paraula, la significació d'un acte» són també bons segons el *DFa.*, i no ho nego pas sinó al contrari, mentre tinguem consciència que el significat del mot no és intel·lectual en si, i que per tant es tracta d'usos enormement emfàtics, rebuscats, molt exposats a una connotació presumptuosa.³ Deixem, doncs, de banda excrescències tan postisses quan anem a la recerca dels orígens.

Completant les dades vives, anotem que segons l'ex-Rector d'Arlés de Tec, Mn. Casaponce, el nostre mot s'usava a Vallespir i Rosselló, amb el valor del *tomar* o *entomar* barceloní i penedescenc, *copsar* empordanès, si bé en la variant *escopsar*: «te llançaré una poma, a veure si l' *askutsarás*» (*BDLC* VIII, 1915) (261). En efecte jo mateix he sentit *escopsar*, més aviat un poc al S. que entorn de Girona, i així va usar-lo el blanenc Jq. Ruyra «dóna-li el porró --- i en Cadernera va *escopsar* el raig fins a les acaballes» (*Pinya de Rosa* II, 37). Aquest valor li reconeix Grandó per al Vallespir, però ens adverteix (*Misc. Fabra*, 189) que en el Rosselló aquesta idea s'expressa amb els verbs *agafar* o *aguantar*;⁴ i tanmateix usen el que ens interessa, però amb un sentit més acostat al de les terres d'Osona: «ensopegar, sorprendre; fr. *surprendre*» és allà *askudzá* (*escotzar*), sonorització normal en la fonètica del dialecte.

Gràcies a les enquestes dialectals de Mn. Antoni M. Alcover ens consta que *copsa* no s'usa en terres de més al Sud: en el Penedès diuen *tomar* (això o *entomar* són els d'ús popular barceloní), *ampomar* a Tortosa (i de MGadea sembla deduir-se cosa semblant molt més al Sud), *empomar* a Eivissa, *engospar* a Mallorca (*BDLC* VIII, 1915, 259-60, 234, 261; x, 408; xii, 189).

Però tanmateix hi ha encara, segons totes les aparències, un representant, més allunyat i de sentit una mica variant, a l'Alguer, segons es dedueix de la descripció dels jocs que allí fan els nois: en el que a Barcelona deïem «de saltar i parar» i allí «a *saltanielli*», a l'Alguer el 'parar' (estar ajupit perquè l'altre

noi us salti per damunt) es diu *acupsà* (prese. *acupsa*): «un minyó se posa *encrunat* (encorbat, s'ajup) ama las mans als genolls, y un altro li salta al damunt», i si a aquest no li reïx un bon salt «al que esbatlla (*sbaglia*) toca a la sua volta a encrunar-se, lo que se diu *acupsà*», «al saltar deixan a damunt de l'esquena al que *acupsa*, un mocador ---» (*BDLC* XIII, 1924, 270). Ací tenim doncs una evolució no gaire divergent de la idea d'entomar, emparar quelcom que va enlaire', segons el matís empordanès. Cosa d'interès com a indicatiu que el mot s'usava ja entre els colonitzadors de parlar català oriental, que repoblaren cap a la fi de l'Edat Mitjana aquesta base nostra mediterrània.

L'etimòleg d'*AlcM* creu que *copsar* sigui una alteració del mall. *engospar*, amb «una metàtesi poc freqüent, com en el mall. *cotsurer* de *costurer*». Tan rara és aquesta metàtesi, o aquest tipus de transposició que en català no en sabem cap exemple, i el suposat *cotsurer* deu ser també raríssim, probablement forma individual o ocasional, car ni l'*AlcM* no la registra enlloc.⁵ *Engospar* fóra derivat de *guaspa*,⁶ i valdria primitivament 'agafar amb la punta del bastó al vol'. Extravagant semàntica la que compta amb habilitats de gimnasta o jocs d'escamoteig. Això sol es podria ja donar com una excel·lent raó per abandonar la idea. No aconsellaria, potser, deixar-la córrer del tot, però almenys posar-la de racó, fins un dia que se sabés més del tot, i més del cert, l'origen de *guaspa*,⁷ per si llavors almenys ens aclarís detalls de la forma o matisos de *copsar* o de *engospar*, en el cas incert que *guaspa* vingués d'una forma més antiga en x-: altrament si *guaspa* ha tingut sempre sonora g- (o w-) és evident que si la *g* de *engospar* pot sortir fàcilment de la sorda de *copsar*, la *k*- d'aquest no pot venir de *g*.

L'existència del parentiu entre *copsar* i el mall. *engospar* és verament probable, puix que segons *AlcM* vol dir justament el mateix que el mot gironí-empordanès «agafar en l'aire una cosa, sense deixar-la arribar en terra, sia amb la boca, sia amb les mans o amb altre instrument»: no en dóna altre testimoni que un de les *Rondalles* d'Alcover i un de M. A. Salvà (mateix any o més tard que la del *BDLC*); abans el *Damen*. posà *angospar* «coger o prender a alguno», acc. que ve a coincidir amb la vigatana-rossellonesa.⁸ Però és més probable en principi que sigui la mallorquina la forma alterada (tampoc no n'hi ha testimonis antics i manca en el *DAG.*), puix que s'usa exclusivament a Mallorca, no sabem si pertot (tant Alcover com Amengual i Salvà són de la part central de l'illa), i ni tan sols es retroba a les altres Balears. Fonèticament el canvi de *ps* en *sp* ja és molt menys inversemblant, com tot allò que consisteix a canviar una articulació desacostumada en una de freqüent, i de fet no hi ha dubte que aquest canvi s'ha produït en casos tan conspicus com *tasca* cat. i oc., *tâche* fr., transposicions de TAXA, i en alguns altres mots de tractament mig-savi (o ajudat per la morfologia) (fr. *lâcher*, oc. ant. *lasc*, *lascar*, de LAXARE, cf. *visc* = VIXI, *trasc* = TRAXI, sense parlar de la norma llatina *vespa/vapsa*, *crispus* < *cripsus*, etc.).